

Josipa
Alviž

Vrhunci talijanskoga baroknoga slikarstva u Hrvatskoj

Sveto i profano: slikarstvo talijanskog baroka u Hrvatskoj,
Galerija Klovićevi dvori

16. travnja – 2. kolovoza 2015.

AUTOR IZLOŽBE Radoslav Tomić

POSTAV IZLOŽBE Radoslav Tomić, Danijela Marković

Izložiti po prvi put na jednome mjestu umjetnički najvrjednija slikarska ostvarenja talijanskih majstora 17. i 18. stoljeća sačuvana u brojnim hrvatskim zbirkama zahtjevan je i ambiciozan zadatak čije uspješno ostvarenje pretpostavlja sveobuhvatan uvid u sačuvanu građu, dugogodišnji istraživački rad te uigrani tim stručnjaka. Izložba *Sveto i profano: slikarstvo talijanskog baroka u Hrvatskoj*, koja je između 16. travnja i 2. kolovoza 2015. bila otvorena u Galeriji Klovićevi

dvori u Zagrebu, pokazala je spremnost domaćih povjesničara umjetnosti, združenih s njihovim talijanskim kolegama, za realiziranje spomenutog zadatka. Pri tome najveće zasluge pripadaju autoru izložbe, akademiku Radoslavu Tomiću, jednom od vodećih hrvatskih istraživača i poznavatelja likovne baštine Dalmacije od 15. do 19. stoljeća, kojoj je, osim velikoga broja znanstvenih publikacija, posvetio niz izložbi, predstavljajući i približujući ovaj vrijedan ulomak hrvatske baštine

© S postava izložbe (Arhiva GKD)

stručnoj i široj javnosti. Među njima je kao konceptualnu, tematsku i kronološku prethodnicu izložbe *Sveto i profano* potrebno istaknuti izložbu *Tizian, Tintoretto, Veronese, veliki majstori renesanse* (Galerija Klovićevi dvori, 22. studenog 2011. do 22. siječnja 2012.) kojom su predstavljena djela talijanskih renesansnih slikara u Hrvatskoj.¹ Vodeći se istim idealima, zadatak i cilj autora izložbe *Sveto i profano* bio je “izabrati najbolja djela te ih predstaviti u stilski i tematski zaokruženim cjelinama koje na primjeren način predstavljaju našu likovnu baštinu čiji su majstori predstavnici mletačke, bolonjske, rimske i napuljske slikarske škole *seicenta* i *settecenta*.”² Za uspješno priređenje izložbe su osim akademika Tomića zaslužne i Višnja Bralić, stručna suradnica na izložbi, te kustosica Danijela Marković, a vizualni identitet potpisuje Igor Kuduz. Pojedine su dijelove izložbenog postava uz tekstove u popratnom katalogu obradili renomirani povjesničari umjetnosti: uz Radoslava Tomića, to su već spomenuta Višnja Bralić, zatim Sanja Cvetnić, Ljerka Dulibić, Mario Alberto Pavone i Margarita Šimat Sveštarov, kojima su se u pisanju

kataloških jedinica pridružili Nancy von Breska Ficović, Simona Carotenuto, Vedrana Gjukić-Bender, Mara Kolić Pustić i Danko Zelić.

Izložbom je predstavljeno stotinu i deset slika i crteža talijanskih umjetnika 17. i 18. stoljeća odabranih na temelju njihove umjetničke vrsnoće i povijesnog značaja. Među umjetničkim imenima se ističu Jacopo Palma Mlađi, Francesco Albani, Domenico Zampieri zvan Domenichino, Giovanni Lanfranco, Andrea Vaccaro, Mattia Preti, Pietro Liberi, Carlo Maratta, Antonio Zanchi, Johann Carl Loth, Antonio de Bellis, Louis Dorigny, Gregorio Lazzarini, Sebastiano Ricci, Federico Benković, Nicola Grassi, Giambattista Pittoni, Francesco de Mura, Francesco Fontebasso i Francesco Guardi. Ovi cijjenjeni majstori talijanskog *seicenta* i *settecenta* predstavnici su najuglednijih slikarskih *scuola* Apeninskoga poluotoka, a njihova se djela u Hrvatskoj u najvećem broju čuvaju duž čitave obale, od Istre do Dubrovnika, te u Strossmayerovoj galeriji u Zagrebu, dok je nekoliko slika dopremljeno iz Crne Gore (Boka kotorska) i Bosne. Katalogom izložbe obuhvaćena su i vrijedna djela koja se zbog tehničkih razloga (veličina slika) nisu mogla izložiti, a zasebnim poglavljima kataloga je osim venecijanske škole istaknuta i uloga napuljskoga slikarstva u oblikovanju slikarske panorame južnih hrvatskih krajeva, prije svega Dubrovnika, čime se značajno doprinijelo razumijevanju složenih

1 *Tizian, Tintoretto, Veronese, veliki majstori renesanse*, Radoslav Tomić (ur.), Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2011.

2 RADOŠLAV TOMIĆ, Predgovor, u: *Sveto i profano: slikarstvo talijanskog baroka u Hrvatskoj*, (ur.) Radoslav Tomić, Danijela Marković, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2015., 9.

naručiteljskih i umjetničkih veza sa svojevremeno najvažnijim europskim umjetničkim središtima.³

Izložena djela bila su grupirana i prostorno razdijeljena u nekoliko zaokruženih tematskih podcjelina kojima su se predstavili različiti slikarski žanrovi i vrste, što je sugerirano i nazivom izložbe. Posjetiteljima je praćenje izložbe bilo olakšano popratnim tekstovima kojima se jezgrovito, no vrlo informativno razjasnila problematika pojedinih izložbenih podcjelina. *Hod* kroz slikarsku baštinu 17. i 18. stoljeća započeo je pogledom unatrag, na *Preteče*, odnosno kasnomanirističke venecijanske slikare čija djela prije svega karakterizira prožimanje snažne mletačke slikarske tradicije (*colorito*, *pitoresco*) i novih zahtjeva poslijetridentske ikonografije. Kao vodeći naručitelj umjetnina Crkva je imala ključni utjecaj na umjetničku produkciju sve do kraja 18. stoljeća što se odrazilo i na brojnost sačuvanih djela u samostanskim i crkvenim prostorima. Njima je bila posvećena sljedeća etapa izložbe čiji je naziv *Sakralne teme – starozavjetne, kristološke i marijanske teme, svetačka ikonografija: mučenja i vizije* ukazao na glavne ikonografske sadržaje kojima je obnovljena Rimokatolička Crkva potvrđivala svoj vjerski identitet.

3 VIŠNJA BRALIĆ, Venecija i slikarstvo baroknih stoljeća u sjevernojadranskoj Hrvatskoj, u: *Tizian, Tintoretto, Veronese* (bilj. 2.), 39-60; MARIO ALBERTO PAVONE, Tragovima napuljskog slikarstva u Hrvatskoj (XVI. – XVIII. st.), na istom mjestu, 61-82.

U “najcjenjenije i najskuplje slikarske narudžbe 17. stoljeća”⁴ ubrajali su se i alegorijski i pripovjedni prizori temeljeni na mitološkim i literarnim predlošcima. Djela predstavljena u dionici *Alegorije, mitološke i literarne teme* među rijetkim su sačuvanim primjerima ovih slikarskih vrsta koje su svojedobno *krasile* privatne zbirke učenih građanskih i plemićkih obitelji. Žanrovska raznolikost, koja je kao prepoznatljiva oznaka baroknih stoljeća ostavila pečat i u hrvatskim krajevima, na izložbi je bila iskazana podcjelinama *Krajolici i vedute, urbana scenografija, Bitke, Portreti* te *Mrtva priroda*. Izloženim djelima, od kojih su mnoga prvi puta objavljena u katalogu ove izložbe, osvijetljen je i *profani* segment baroknoga slikarstva u Hrvatskoj, koji je u dosadašnjim predstavljanjima domaće umjetničke baštine 17. i 18. stoljeća često ostajao u sjeni sačuvanije i brojnije sakralne umjetnosti. Dionicom *Crteži*, kojom su predstavljeni najvrjedniji crteži talijanskih majstora iz zagrebačkih muzejskih zbirki, osiguran je prostor i za ovaj ulomak likovne produkcije baroknoga razdoblja, nezaobilazan u cjelovitom razumijevanju stvaralačkoga procesa onodobnih umjetnika. U suglasju s baroknim senzibilitetom za teatralnost i nagle obrate, najdojmljivija dionica ovoga izložbenog projekta, *Oltarne pale visokog baroka, rokokoa i klasicizma*, istaknuta je spram ranije spomenutih intimnijih izložbenih

4 SANJA CVETNIĆ, Ikonografija i slikarske vrste (fr. genre), u: *Tizian, Tintoretto, Veronese* (bilj. 2.), 91.

© S postava izložbe
(Arhiva GKD)

podcjelina smještajem u najveću prostoriju drugoga kata Galerije Klovičevi dvori. Ulaskom u ovu prostoriju posjetitelji su dobili jedinstvenu priliku okružiti se najrepresntativnijim ostvarenjima talijanskoga baroknoga slikarstva u Hrvatskoj. Od izloženih djela svakako treba podsjetiti na palu *Gospa od Karmela sa sv. Šimunom i sv. Terezom Avilskom* (prva polovica 18. st., Dubrovnik, crkva Gospe od Karmena) Sebastiana Riccija, koja kao “najvrjednija pojedinačna narudžba među kupljenim slikama 17. i 18. stoljeća u Hrvatskoj”⁵ krasi i naslovnicu kataloga. Samo okret glave dijelio ju je od remekdjela Federica Benkovića, slike *Abraham žrtvuje Izaka* (1715., Zagreb, Strossmayerova galerija starih majstora HAZU) koja je u hrvatskom umjetničkom kontekstu već stekla ikonički status. U ovoj jedinstvenoj niski slikarskog biserja, u kojoj bi svako pojedinačno ostvarenje zaslužilo riječ hvale, možemo još izdvojiti i sliku *Sv. Kuzma i Damjan* (1632. – 1633., Lastovo, poliptih za glavni oltar u župnoj crkvi sv. Kuzme i Damjana) Giovannija Lanfranca, koja je “u vrijeme narudžbe [...] bila najavangardnije djelo na hrvatskoj obali”.⁶

Vrsnoća i rafiniranost, žanrovska i stil-ska raznolikost te pomni odabir izloženih djela, konceptualna promišljenost postava i njegove tehničke odlike (izvršno osvjetljenje, detaljno i čitko ispisane legende te jasno pisani i kvalitetno dizajnirani popratni tekstovi) učinili su izložbu *Sveto i profano* atraktivnom, dostupnom i zanimljivom ne samo stručnjacima nego i široj kulturnoj publici, upisavši ju među najvažnije izložbene projekte posvećene baroknoj umjetnosti u Hrvatskoj. Pohvalu zaslužuje i iscrpni katalog koji je odmah po otvorenju izložbe bio dostupan u tiskanom i digitalnom obliku.⁷ Bogat kvalitetnim reprodukcijama, detaljnim kataloškim podacima o djelima, njihovim opisima, analizama i interpretacijama, koje uključuju biografske podatke o autorima, mjesto pojedinog slikarskoga ostvarenja u njihovim stvaralačkim opusima, podatke o restauriranju, izlaganju i bibliografiju, ovaj katalog je i sâm postao vrijednom kulturnom stečevinom te referentnim mjestom za sva buduća istraživanja (talijanskog) baroknoga slikarstva u Hrvatskoj i šire. x

5 RADOSLAV TOMIĆ, Slikarstvo talijanskog baroka u Hrvatskoj, u: *Tizian, Tintoretto, Veronese* (bilj. 2.), 26.

6 RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 4), 36.

7 http://gkd.hr/wp-content/uploads/2015/03/Barok_layout.pdf (24. 1. 2015.)